

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОГО ДІАЛОГІЧНОГО МОВЛЕННЯ УЧНІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

У статті розглядаються етапи навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів з позицій інтерактивного навчання. Охарактеризовано етапи інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи, розглянуто критерії відбору інтерактивних методів та засобів навчання для формування умінь та навичок в англійському діалогічному мовленні відповідно до етапів навчання, запропоновано систему інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів.

Ключові слова: діалогічне мовлення, інтерактивне навчання, система інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення.

В статье рассмотрены этапы обучения английской диалогической речи младших школьников исходя из позиций интерактивного обучения. Дана характеристика этапам интерактивного обучения английской диалогической речи младших школьников, рассмотрены критерии отбора интерактивных методов и средств обучения для формирования умений и навыков в английской диалогической речи в соответствии с этапами обучения, предложено систему интерактивного обучения английской диалогической речи младших школьников.

Ключевые слова: диалогическая речь, интерактивное обучение, система интерактивного обучения английской диалогической речи.

The interactive teaching stages of primary school pupils' English dialogical speech are considered in the article. The interactive teaching stages of English dialogical speech were characterized, the selection criteria of interactive methods and teaching means for forming English dialogical speech abilities and skills according to the stages were examined, the interactive teaching system of primary school pupils' English dialogical speech was suggested.

Key words: dialogical speech, interactive teaching, the interactive teaching system of English dialogical speech.

Згідно з «Листом Міністерства освіти і науки України про використання інструктивно-методичних рекомендацій щодо вивчення у загальноосвітніх навчальних закладах предметів інваріантної складової навчального плану у 2009/2010 навчальному році», особливо актуальним на сьогодні є інтерактивний підхід до вивчення іноземних мов [1, с. 4]. Завдання, які стоять перед сучасною шкільною освітою, полягають у першу чергу у впровадженні та ефективному використанні нових технологій, серед яких виділяємо інтерактивне навчання учнів. Таке навчання вільно адаптується до програмного матеріалу, спонукає всіх учасників навчально-виховного процесу до співпраці та творчості, тому може бути органічно

інтегроване в практику сучасної навчальної діяльності початкової школи.

Проблема впровадження методики інтерактивного навчання у навчально-виховний процес знайшла відображення в роботах таких дослідників як О.В.Єльнікова, Г.І.Коберник, Г.Ф.Кривчикова, Н.А.Коломієць, Т.О.Ремех, Ю.О.Семенчук та ін., які обґрунтовують доцільність його застосування для підвищення ефективності процесу навчання. Л.В.Пироженко та О.І.Пометун займалися розробкою теоретичних засад використання інтерактивних технологій навчання на сучасному уроці. О.В.Стребна та А.О.Соценко виділили основні положення щодо впровадження інтерактивних методів у практику роботи

початкової школи. Незважаючи на кількість досліджень, присвячених інтерактивному навчанню, проблемі визначення та характеристики етапів інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи не було приділено достатньої уваги.

Метою статті є визначення етапів інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи.

Існують різні підходи до навчання діалогічного мовлення, з яких можна виділити два основних. Відповідно до першого – «зверху вниз» – навчання діалогічного мовлення розпочинається зі слухання діалогу-зразка з його наступним варіюванням, а згодом і створенням власних діалогів в аналогічних ситуаціях спілкування. О.П.Проніна називає підхід «зверху вниз» «дедуктивним» [5, с. 66–103]. Другий – «знизу вверх» – передбачає шлях від засвоєння спочатку елементів діалогу (реплік діалогічної єдності) до самостійної побудови діалогу на основі запропонованої навчальної комунікативної системи, що не виключає прослуховування діалогів-зразків [2, с. 156]. Шлях від діалогічної єдності до цілого діалогу (шлях «знизу») у методиці також зустрічається як «індуктивний» і з перших же кроків спрямовується на навчання взаємодії, що лежить в основі діалогічного мовлення, становлення умінь і навичок при такому підході відбувається в процесі спілкування [5, с. 66–103].

За умови такого підходу вчені визначають навчання реплікування підготовчим або нульовим етапом формування навичок та умінь діалогічного мовлення учнів. Першим етапом формування навичок і умінь діалогічного мовлення є оволодіння певними діалогічними єдностями. Другим етапом – оволодіння мікродіалогом, метою якого є навчити учнів об'єднувати засвоєні діалогічні єдності, підтримувати бесіду. На третьому етапі учні мають навчитися вести діалоги різних функціональних типів, обсяг яких відповідає вимогам чинної програми для відповідного класу і типу школи, на основі створеної вчителем (описаної в підручнику) комунікативної ситуації.

На основі поданих вище етапів навчання діалогічного мовлення і беручи до уваги індуктивний підхід виділяють такі основні етапи: етап формування навичок реплікування; етап формування навичок і умінь діалогічного мовлення, тобто оволодіння навичками поєднання реплік у певні діалогічні єдності; етап оволодіння учнями вміннями будувати мікродіалоги; етап розвитку умінь вести діалоги різних функціональних типів [2, с. 156–158].

Відповідно до кожного етапу навчання англійського діалогічного мовлення вчені визначають спеціальні типи вправ. Відтак, беручи до уваги подані вище етапи навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи ми, слідом за С.Ю.Ніколаєвою, пропонуємо такі типи вправ відповідно до визначених етапів:

1) етап формування навичок реплікування, на якому виконуються рецептивно-репродуктивні та репродуктивні умовно-комунікативні вправи на імітацію, підстановку, відповіді на запитання, на запит певної інформації (за зразком), повідомлення інформації тощо.

2) на етапі оволодіння певними діалогічними єдностями використовуються рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи з обміну репліками. Учасниками спілкування є самі учні, а вчитель лише дає їм певне комунікативне завдання, де окреслюється комунікативна ситуація і вказуються ролі, які виконуватимуть учні.

3) мета етапу оволодіння учнями вміннями будувати мікродіалоги як засобу вираження основних комунікативних намірів партнерів по спілкуванню у певних навчальних мовленнєвих ситуаціях, навчити учнів об'єднувати засвоєні діалогічні єдності, підтримувати бесіду, не дати їй зупинитися після першого обміну репліками. На цьому етапі використовуються рецептивно-продуктивні комунікативні вправи, які допускають використання спеціально створених вербальних опор для висловлювання учнів.

4) етап розвитку умінь вести діалоги різних функціональних типів на основі створеної вчителем (описаної в підручнику) комуніка-

тивної ситуації передбачає вправи, що відносяться до рецептивно-продуктивних комунікативних вправ [2, с. 156–158].

Відповідно до зазначених у Програмі для другого класу загальноосвітньої школи складових мовленнєвої компетенції в діалогічному мовленні для кожного етапу навчання ми виділяємо такі необхідні уміння:

1) етап формування навичок реплікування передбачає формування умінь реагувати на прості, в дещо уповільненому темпі, репліки вчителя та однокласників;

2) етап оволодіння певними діалогічними єдностями – ставити загальні та нескладні спеціальні питання та відповідати на них згідно з мовним матеріалом та ситуацією спілкування;

3) етап оволодіння учнями вміннями будувати мікродіалоги – обмінюються репліками на рівні мікродіалогу (висловлювання кожного не менше 4 реплік) [3, с. 21].

З огляду на те, що за Програмою для другого класу загальноосвітньої школи мовленнєва компетенція в діалогічному мовленні обмежується рівнем володіння мікродіалогом, етап розвитку умінь вести діалоги різних функціональних типів у початкових класах загальноосвітньої школи слід враховувати в подальшому навчанні діалогічного мовлення учнів початкової школи.

Так як навчальний процес з англійської мови включає три основні методичні етапи: етап презентації нового навчального матеріалу, етап тренування та етап практики в застосуванні засвоєного матеріалу [2, с. 53], пропонуємо для кожного етапу навчання англійського діалогічного мовлення виділяти три методичні етапи, на кожному з яких необхідно здійснювати контроль рівня сформованості зазначених умінь у діалогічному мовленні.

Інтерактивне навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів означає навчання з використанням інтерактивних технологій, що передбачає організацію спільної групової, колективної та самостійної роботи учнів, спрямовану на розвиток визначених умінь в англійському діалогічному мовленні. Оскільки, *інтерактивні технології навчання*

англійського діалогічного мовлення молодших школярів – це системна організація процесу навчання, яка включає такі компоненти: цілі та зміст навчання англійського діалогічного мовлення, інтерактивні методи навчання, засоби та форми навчання, які ґрунтуються на особистісно-діяльнісному підході і мають на меті досягнення заздалегідь спланованого результату, для кожного етапу навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи ми виділяємо особливі інтерактивні методи, засоби та форми навчання, а також цілі та зміст навчання англійського діалогічного мовлення.

Слідом за авторами «Програм для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2-12 класи» зазначаємо, що головна мета навчання іноземної мови у загальноосвітніх навчальних закладах полягає у формуванні в учнів комунікативної компетенції, базою для якої є комунікативні уміння, сформовані на основі мовних знань і навичок [3, с. 3], а основною метою навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи є формування відповідних умінь та навичок.

У змісті навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи, слідом за Г.В.Роговою та І.М.Верещагіною, виділяємо три компоненти: 1) психологічний (уміння та навички в англійському діалогічному мовленні відповідно до програми); 2) лінгвістичний (відібраний лексичний, фонетичний та граматичний мінімум); 3) методичний (включає уміння використовувати зорові та слухові, вербальні та невербальні опори та створювати власні, а також уміння свідомо виконувати необхідні для здійснення комунікації операції) [6, с. 135-144]. Враховуючи ці компоненти, для кожного етапу навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів ми виділяємо певні уміння та навички, відбираємо лексичний, фонетичний та граматичний матеріал та відповідні уміння користуватися навчальними засобами.

На кожному уроці слід 50% навчального часу присвячувати навчанню аудіювання та говоріння, читанню – 35%, письму – 15% [4,

с. 7]. Це означає, що залежно від цілей уроку більша увага приділяється або навчанню говоріння або аудіювання, хоча слід враховувати всі види мовленнєвої діяльності. Розвитку вмінь у діалогічному мовленні має виділятися приблизно 15 хвилин на кожному занятті з англійської мови. Отже, зміст навчального матеріалу з англійського діалогічного мовлення для 2 класу загальноосвітньої школи згідно з «Програмами для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2-12 класи» розділяється відповідно до етапів навчання англійського діалогічного мовлення з урахуванням кількості годин. Відтак, у другому півріччі для кожної з трьох тем («Свята та традиції», «Природа», «Школа») загальна кількість годин складає 10, а, враховуючи етапи навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів, кількість годин, яка виділяється для одного етапу становить 1 годину.

З метою визначення інтерактивних методів навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи як складової інтерактивних технологій на основі виділених психолого-педагогічних передумов навчання молодших школярів англійського діалогічного мовлення та характеристики інтерактивного навчання, ми пропонуємо такі методичні критерії інтерактивності для навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи: 1) колективний характер навчальної діяльності; 2) можливість вести діалог; 3) включення в навчання ігрового компоненту; 4) врахування основних засад особистісно-діяльнісного підходу (врахування психолого-педагогічних особливостей молодших школярів та розвиток усіх видів діяльності – навчальної, ігрової, мовленнєвої); 5) можливість стимулювання позитивної мотивації.

Відтак, серед інтерактивних методів навчання згідно зазначених критеріїв для визначення методів відповідно до етапів навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи пропонуємо такі: рольові ігри, моделюючі ігри, обмін знаннями. Зазначені методи навчання ми про-

понуємо використовувати на різних етапах навчання англійського діалогічного мовлення та на відповідних методичних етапах, які також впливають на відбір методів навчання. У зв'язку з цим, можливо виділити такі критерії відбору інтерактивних методів: врахування цілей навчання англійського діалогічного мовлення (які залежать від етапу навчання) та методичних етапів. Врахування таких критеріїв дає змогу зазначити, що на всіх етапах навчання англійського діалогічного мовлення можливе використання рольових і моделюючих ігор, а також методу обміну знаннями. Але, розділення кожного етапу навчання діалогічного мовлення на методичні етапи передбачає на етапі демонстрації використання методу обміну знаннями (дає можливість вчителю в доступній формі пояснити навчальний матеріал, залучити учнів до його обробки та здійснити контроль), на етапі тренування – методу рольової гри (дозволяє у простій ігровій формі закріпити навчальний матеріал та проконтролювати учнів), на етапі практики – методу моделюючої гри (передбачає самостійне використання матеріалу в різних ситуаціях та контроль з боку вчителя).

Інтенсивність та ефективність процесу навчання досягаються лише в результаті організації процесу навчання за принципами органічного поєднання різних засобів навчання та доцільного їхнього впровадження. Відбір засобів навчання англійського діалогічного мовлення здійснюється відповідно до їхніх функцій та дидактичних завдань. Отже, для навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи виділяємо демонстраційно-моделювальні електронні засоби навчання (імітаційні мультимедійні моделі) та засоби призначені для отримання знань, умінь і навичок (комп'ютерні програми). Серед паперових засобів навчання обов'язковим є використання програм з іноземних мов, а саме «Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2–12 класи». Доцільним вважаємо при створенні комплексу вправ спиратися на навчально-

Етапи інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи

Етапи навчання англійського діалогічного мовлення	Вправи	Методичні етапи навчання	Інтерактивні методи навчання	Засоби навчання (комплексне використання паперових та електронних)	Форми навчання та організації навчальної діяльності	Кількість годин (тема: «Свята та традиції»)
1.Формування навичок реплікування	рецептивно-репродуктивні та репродуктивні умовно-комунікативні	демонстрація та пояснення	обмін знаннями	Паперові засоби + імітаційні мультимедійні моделі	Колективна Урок	0,3
		тренування	рольові ігри	Паперові засоби + Комп'ютерні програми		0,3
		практика	моделюючі ігри	Паперові засоби + Схеми / опори		0,3
2.Оволодіння певними діалогічними едностями	рецептивно-продуктивні умовно-комунікативні вправи з обміну репліками	демонстрація та пояснення	обмін знаннями	Паперові засоби + імітаційні мультимедійні моделі		0,3
		тренування	рольові ігри	Паперові засоби + Комп'ютерні програми		0,3
		практика	моделюючі ігри	Паперові засоби + Схеми / опори		0,3
3.Оволодіння учнями вміннями будувати мікродіалоги	рецептивно-продуктивні комунікативні вправи	демонстрація та пояснення	обмін знаннями	Паперові засоби + імітаційні мультимедійні моделі		0,3
		тренування	рольові ігри	Паперові засоби + Комп'ютерні програми		0,3
		практика	моделюючі ігри	Паперові засоби + Схеми / опори		0,3

методичні матеріали та використовувати у навчанні англійського діалогічного мовлення різноманітні опори та роздавальний матеріал. Враховуючи важливість відповідного використання засобів на кожному методичному етапі навчання англійського діалогічного мовлення залучати до процесу навчання різні засоби.

Щодо форми навчання як складової інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів, то в межах нашого дослідження вона визначається як колективна, а урок визначається як найприйнятніша форма організації навчальної діяльності на даному етапі навчання. Зазначені дані представлені в таблиці.

Враховуючи наведені дані про характеристику етапів навчання англійського діалогічного мовлення, інтерактивні методи, засоби та форми навчання, а також мету та зміст навчання як складові компоненти інтерактивних технологій навчання англійського діалогічного мовлення, пропонуємо розглядати таку побудову навчально-виховного процесу як систему інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення молодших школярів. Система інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення учнів початкової школи ґрунтується на визначених етапах інтерактивного навчання англійського діалогічного мовлення і має на меті формування умінь та навичок у діалогічному мовленні молодших школярів.

Література

1. Інструктивно-методичні рекомендації щодо вивчення у загальноосвітніх навчальних закладах предметів інваріантної складової навчального плану у 2009/2010 навчальному році : [за листом МОН України від 21.08.2010 № 1/9-580]. // Інформаційний збірник Міністерства освіти і науки України. – К.: Педагогічна преса. – 2010. – № 25/27. – С. 3–80.
2. Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: підручник / [О.Б.Бігич, Н.О.Бражник, С.В.Гапонова та ін.]; під ред. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 1999. – 320 с.
3. Програми для загальноосвітніх навчальних закладів та спеціалізованих шкіл з поглибленим вивченням іноземних мов. Іноземні мови 2–12 класи: лист № 1/11-6611 від 23.12.2004 р. / Міністерство освіти і науки України. – Навчально-практичне видання. – Ірпінь: ВТФ «Перун», 2005. – 208 с.
4. Программа начального общего образования по английскому языку // Иностранные языки в школе. – 2005. – № 5. – С. 4–7.
5. Пронина О. П. Особенности обучения диалогическому общению / Ольга Павловна Пронина. – М.: Наука, 1990. – 157 с.
6. Рогова Г. В. Методика обучения английскому языку на начальном этапе в средней школе: Пособие для учителя / Рогова Галина Владимировна, Верещагина Ирина Николаевна. – М.: Просвещение, 1988. – 224 с.

Стаття надійшла до редакції 12.08.2011 р.